
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2012 (год. XXI), ISSN 0861-7902

НА ПЪТ С РАСТЕНИЯТА, ПРЕЗ ДУШАТА И ВРЕМЕТО *TRAVELING WITH PLANTS, THROUGH THE SOUL AND TIME*

Wisława Szymborska. *Milczenie roślin*, Kraków: Wyd. Znak, 2012

Личността на Вислава Шимборска – „завладяващо скромна, интелигентна, прекрасно шеговита. Светла звезда в нашата действителност“, както определя полската писателка Адам Поморски, е сред най-значимите в съвременната полска и световна литература. Създаденото от нея надхвърля рамките на литературното поприще, за да постигне свръхсинтез на мисъл, сетива и чувства, в който се долавя трепетът на светлите струни на душата. Неслучайно творчеството ѝ поражда асоциации с шедьоврите на едни от най-големите гении в историята на музикалното изкуство, често е наричана „Моцарт на поезията“, а Хенрик Гринберг сравнява стиховете ѝ с музиката на Шопен.

По думите на Едвард Балцежан, тя не се вписва в нито едно от теченията, които доминират или очертават картата на полската поезия. Самата поетеса се определя като личност, която не принадлежи към никоя група, към никакво течение. „Беше невъзможна за дефиниране и някакси непредвидима, въпреки че беше толкова последователна“, казва за нея Едвард Балцежан.

Каква последна книга издаде приживе¹ поетесата, която обичуваше спокойно със смъртта и разговаряше с нея така, както с камъните, животните и растенията?

Като още един, особено нежен лиричен акорд в творческия портрет на авторката се вписва и последната ѝ издадена приживе стихосбирка *Мълчанието на растенията (Milczenie roślin)*, публикувана в края на 2011 година. Основна за Шимборска идея пронизва заглавното стихотворение, публикувано преди това в стихосбирката *Миг (Cwila²)*: Ние сме заедно с растенията в този свят и извършваме общо пътуване във времето, имаме шанса да осъзнаем общото си място в света. Понеже пътниците от едно купе разговарят, така и ние – редно е да си говорим. Но всъщност, може да подеме разговор само човекът – растенията отговарят с мълчанието си. Само човекът формулира в реч знанието.

Дълбоките, наситени със спираща дъха мъдрост, текстове в сборника, откриваме скътани като изящни бисерни капки сред омайния свят на природните пейзажи във фотографиите на Йоанна Громек-Илг – сценарист, режисьор на документални филми, редактор и литературен критик, чието хоби и безспорен талант е фотографията. Те често представляват водни отражения и самата идея за мълчанието на природния свят, с който се чувстваме сприятелени, е вплетена в тях. Сборникът представлява подбор на стихове и снимки, намиращи се в синхронно трептене помежду си (*Wybór wierszy I fotografie*). Творбите на двете авторки пулсират в ритъма на природното съвършенство, допълват се взаимно, въздействайки върху сетивата на читателя наблюдател, въвличайки го в хармонията на сътворението и на вечния кръговрат на битието.

В сборника са поместени от по-ранните творби на полската нобелистка, издавани в предишни стихосбирки – *Локви (Kaluże)*, *Сред изобилието (W zatrzęsieniu)*, *Вода (Woda)*, *Малко за душата (Trochę o duszy)*. Прецизно подбрани и структурирани, те рисуват дълбока и многоизмерна картина на човешкото и природното време. Всяко стихотворение представлява самостоятелен свят, пъстър и богат, сложен и поразяващо достъпен. Този свят обаче е само нюанс сред багрите на живота, преливащи в палитрата на времето, чиито ефирен и леко мразовит полъх появява плавно през разгърнатите простори на душата. Идея, застъпена графично в съпътстващите всяка творба фотографско-рисунъчни фрагменти, наподобяващи формата на часовник, чиито стрелки очертават границите на един

път, който все повече намалява, но заедно с това става все по-изящен и красив. Той е белязан от неизбежното съзнание за преходност, но и за пълнота, за тъга по себе си и течащото време, но и за помирение, покой и сила, която носи почерпената от живота мъдрост, съзнанието, че в своята преходност сме част от божествения кръговрат, от вечния триумф на живота. Затова символът в илюстрациите е сферата-циферблат. В нея откриваме и мястото на въпроса за човека, който при Шимборска представлява *неделима брънка във веригата на еволюцията*, както отбелязва Чеслав Милош в статията си *Не ви ли казах? (A nie mówilem?)*.

Мълчанието на растенията е своеобразна метафора и равносметка на битието, на мястото на вечно лутащия се човек в кръга на времето. Поглед в бъдещето, назад и навътре, към себе си от позицията на опита, на натрупаната мъдрост и на съзнанието за преходност и вечност, за превъплъщенията и константите, на които е подвластно човешкото съществуване. За изменчивостта и устойчивостта на душата. В едно пулсиращо, неизменно цяло се преплитат и взаимно се оттласкват слово, звук и картина, за да се споят поздравно в неделимото единство на съзнанието, където контрастите се синхронизират и поемат ролята на пътни знаци в непонятния лабиринт на живота (*Лабиринт/ Labirynt*).

С първото от дванадесетте кратки, изчерпателни и неизчерпаеми творби, сякаш заключващи раждането и тихата смърт на природата, както дванадесетте месеца в годината, поемаме по стъпките на живота, понесени от трепет и надежда. Намираме се сред всички възможни форми на съществуване и сме попаднали в една от тях благодарение на изключителната и единствена възможност – *Животът: Животът – единственият начин,/ да обрастваш с листа,/ да поемаш дъх на пясъка,/ да разперши крила; (Записка/ Notatka)*.

Обзети сме от непресъхващ копнеж по незнаниято. Животът е ... и непрекъснато да не знаеш нещо важно (*Notatka/Записка*), за да се сблъскаме по-късно с отрезвяващото съзнание за относителността, за непостоянството и стихийността на природните измерения. Стихийност, която майчински дава и безсърдечно погубва

живота – *Къщи си гасила, къщи си събаряла (...)/Била си в купели и във куртизански вани/ В целувки, във савани. (Вода/Woda).*

Човекът е част от природата, от свят, който не разбира напълно, търсещо същество с разум, което упорито се лута в хаоса, в копнежа си да изпревари времето *бързо, защото във времето/нямаш много време (Лабиринт/Labyrinth)*, за да продължи стремглаво своето лутане, докато не осъзнае, че всъщност само то е ключ към търсената истината *само, докато е твое/ само, докато може/ твое, докато е твое/бягство, бягство(Лабиринт/Labyrinth).*

Съзнанието за отреденото ни място на частица от природното цяло, а не на негов господар, провокира рефлексии, свързани с отношението на личността към привидно статичното съществуване на природния свят, заключило идеята за вечност. Затова и копнежът за общуване и за сливане с природата става все по-осезаем (*Мълчанието на растенията/Milczenie roślin*).

Последните творби в стихосбирката създават усещане за статика, която все повече доближава човека до света на природата. Портрети, в които долавяме застиващия дъх на времето, превърнало се в памет за постигнат покой и помирение, примесено с лека горчивина по притихналата несигурност, по укротената стихийност като неизбежна присъда (*Трудно се живее с паметта/Trudne życie z pamięcią, Малко за душата/Trochę o duszy, Портрет от паметта/Portret z pamięci*). Пътуването на полската поетеса през душата и времето завършва с поглед в очите на своята младост, с вглеждане в собствения си огледален образ, проблясващ и сякаш далечен на повърхността или на дъното, във водите на неспирния поток на живота (*Тийнеджърка/Kilkunastoletnia*).

Една от най-характерните особености за творчеството на Шимборска е езикът, с който си служи. Специфичните структури и похвати, многообразието, преплитането на отделни жанрове и форми, синтезът, наподобяващ природния, встрани от баналната логика, колоритен, пълноценен, дълбок и неизчерпаем като животворния извор на природата, като самия пътър живот, пълноценно се слива с изящните в художествено отношение фотографии, превръщайки малката стихосбирка в уютно убежище за търсещия пътник. Създава се усе-

щането за естествен, динамичен, колоритен диалог, в който ненадейно сме въввлечени с помощта на простия и виртуозен език на поетесата. Изпод достъпните, забавни, закачливи фрази, носещи полъха на детството, на чистия копнеж към лекота, финост, гъвкавост на формата, където липсват лъскави ефекти, прониква и ни завладява магията на чистата поезия – калейдоскоп на тихата душа.

БЕЛЕЖКИ

¹ „Мълчанието на растенията“ е последната поетична книга, издадена приживе. След смъртта и, главно по инициатива на личния и секретар Михал Рушинек и поета и издателя Ришард Криницки излиза стисбирката *Стига* (*Wystarczy*), в която са публикувани факсимилета на неиздадени ръкописи, включващи различни варианти на творби.

² Стихосбирката е издадена в Полша през 2002, а в превод на български излиза през 2009 година. Преводач е Искра Ликоманова.

Маринела Димитрова